

*İkilik Kinini İçimden Atıp
Özde Ben Bir İnsan Olmaya Geldim
Taht Kuralı Ariflerin Gönlüne
Sözde Ben Bir İnsan Olmaya Geldim
Serimi Meydana Koymaya Geldim
Nimri Dede*

Alevi inancının temelleri:

Ismail Kaplan, AABF Eğitim Sorumlusu

Bir inancın tarifinde inanç, ibadet, gelenek, kültür gibi kavramlar doğru olarak kullanılmalı ve birbirlerine karıştırılmamalıdır.

İnanç; Tanrı, yaratılış ve yaşamdan sonrasına (yani biyolojik ölüm) yönelik birbiri ile çelişmeyen ifadelerin ve mesajların bütünüdür. Bu konuda Aleviliğin en belirgin özelliği, “*ikilik*”i değil “*birlik*”i ve “*ölüm*”ü değil “*can*”ın ölmezliğini savunmasıdır.

İbadet, inançlarını birlikte ya da tek tek bireylerin kendi kendilerine ve topluca ifade etmeleri ve inandıkları “Hak”, “Tanrı”ya da “Allah” a yönelik duyguları gönülden ve aynı dilden yerine getirmeleridir. Aleviler topluca; “birlik” inancını sembolik de olsa yaşamayı amaçlarlar veya yaşamaya “niyet”lenirler.

Gelenek; sadece inancı yaşamak için değil, aynı zamanda ibadetin inanç alanının dışına taşması ve yaşamın diğer alanlarında da zamanla gelişen görüntüsü ve uygulamasıdır.

Kültür; geniş anlamda insanlığın tarihi boyunca ürettiği mallar ve bu üretim için oluşturduğu metotlardır. Zamanla insan; bu birikimi sembolize eden resim ,yazı, müzik, heykel ve diğer kalıcı objeler yaratır ki bunların tamamı da güzel sanatları oluşturur.

Alevilik geçmişte çok zengin semboller yaratmış ve Aleviler yasakları çoğu zaman bu semboller yoluyla aşmışlar ve öğretilerini bu semboller yardımıyla gelecek kuşaklara taşımışlardır.

İnanç, ancak kültüre dönüştükten sonra evrenselleşebilir. Alevi inancı, saz ve Alevi deyişleri ile evrenselleşmiştir.

Bu dört kavramdan uzun soluklu olanı inançtır. İbadet biçimleri, gelenekler ve kültür, bir nesilden diğer nesile geçerken zaman, yer ve yaşam biçimlerine göre gelişmekte ve değişmektedir. Bu hızlı değişim nedeniyle diğer inançlılarda olduğu gibi; Aleviler arasında da zaman zaman kavram karışıklıkları yaşanmakta ve görüş ayrılıkları hatta birbirlerini suçlamalar ortaya çıkmaktadır. Örneğin köy kültüründe gelişmiş olan kilim ya da halı üstünde diz üstü oturarak cem yapmaktan, modern toplumun oturma biçimi olan sandalyede oturma biçimine geçme önerisi; bazı Alevilerce inancı değiştirme olarak suçlanabilmektedir. Bu nedenle; bireyler tarafından inancın esaslarının ve geleneklerdeki ayrıntıların bilincine varılması toplumumuzun bir arada barış içinde yaşaması bakımından son derece önemlidir. Buna; bilim alanında “*aynı dilden konuşmak*” denilmektedir.

Alevilik konsepti:

Alevi inancını ortaya koyarken, inançsal yapının bütünselliğinden hareket edilmelidir. Alevilik; insanın ya da insanoğlunun geçmişini ve geleceğini dikkate alarak insanı anlamak, ve tarif etmek ve insanın maddi ve manevi olgunlaşmasını ibadeti ve etik sistemi ile gerçekleştirmeyi amaçlayan kapsamlı bir yapıdır. Aleviliğin kendisine özgü bir yapısı vardır. Bu nedenle Alevilik tarifi yaparken; başka konseptlerin şablonu ile örneğin; Sünnilik şablonu üzerinden Aleviliği tarif etmek eksik ve yanlışlara yol açmaktadır. Bütünü dikkate almayan tarifler; önceki bölümde bahsedilen fil tarifi hikayesi örneğinde olduğu gibi; aslına uymayan ters sonuçlara götürebilir.

Aleviliğin inanç yapısı; “birliğe” yani; “*İnsan - Tanrı birliği*”ne (tevhid) vurgu yapar. Sünnilik ise “*ikiliğe*” yani; Tanrının insan dışında ulaşılmaz bir güç olduğuna vurgu yapar. Alevilik “*insanın bu dünyada insan-ı kamil olmasını*” amaçlar, Sünnilik ise “*insanın öbür dünyada cenneti kazanmasını*” amaçlar. Alevilik toplu ve rızalı ibadeti insan-ı kamil olmak için gerekli görür. Sünnilik ise kişilerin tek başına Tanrıya ibadet ederek cenneti kazanmalarını öngörür. Alevilik manaya ve içeriğe değer verir, Sünnilik daha çok “*şekil ve Şeriata*” önem verir.

İki konseptin bu ve bunlar gibi birbirinden farklı belirgin özellikleri vardır. Bu özellikleri herhangi bir değerlendirme (*övme, yeme, küçümseme*) yapmadan bilmekte yarar vardır. Sonuçta her inanan kişiye kendi inancı “*doğru*” dur. Diğer inançları bilmek ve saygı göstermek inanç özgürlüğü gereği ve Aleviler için ise kendi inançları gereğidir. Çünkü Aleviler; “*72 millete bir nazarla bak*” diyerek tüm inançların eşitliğine vurgu yaparlar.

Aleviliğin çok kapsamlı ve çok yönlü bir yapısı olmasına karşın, ne yazık ki; şimdiye değin Alevi inancının basit anlatımlı bir tarifi ve kurgusu ortaya çıkarılmamıştır. Bunun ana nedeni; Aleviliğin Türkiye topraklarında geçmişte ve yakın zamana kadar yasak olması ve henüz okullarda ve cem evlerinde ders olarak öğretilmemesidir. Bu eksiklikler ve zorluklar eğitim/ bilim kuralları ve diğer inanç gruplarının deneyimleri dikkate alınarak kolayca aşılabilir.

Bütün bu düşünceler ışığında Alevi inancının temelleri, aşağıdaki dört ana başlıkta toplanmıştır:

- *Alevi Birlemesi (HakMuhammetAli¹)*
- *insandaki kutsal güce inanış*
- *insan- i kamil olmaya(olgunlaşmaya) inanış*
- *canların ölmezliğine inanış*

1. Alevi Birlemesi HakMuhammetAli Birlemesi (Tanrının insanlaşması):

Aleviler Tanrının birliğine ve tekliğine inanırlar. Tanrı, Aleviler için yaratıcı, eşitlikçi bir Hak olup, her yerde hazır ve nazır, bilge ve her şeyde var olandır. Tanrının özelliklerini saymak ve de eksiksiz olarak saymak insan için mümkün değildir. Aleviler için Tanrının (Hakikat`in) büyüklüğünü tam olarak tarif etmek insanın bilgi sınırlarını aşmaktadır.

Aleviler, Muhammet`in Tanrının elçisi /peygamberi olduğuna ve Ali`nin Tanrının velisi olduğuna inanırlar ve dillerinden düşürmezler. Onlar bu inançlarını şöyle dile

---

¹ Bazı yazarların „HakMuhammetAli“ için „*üçleme*“ kavramını kullandığı görülmektedir. Bu kavram Hıristiyanlıktaki „*üçleme- teslis*“ yani “Baba, Oğul ve Kutsal Ruh” ile yanyana getirilmekte ve birbiri ile karıştırılmaktadır. Halbuki; her iki kavramın anlamları ve karakterleri birbirine hiç benzememektedir. Ancak, “HakMuhammetAli” için „*üçler*“ denilebilir.

getirirler: „Allah`tan başka Tanrı yoktur, Muhammet O`nun elçisi ve Ali O`nun velisidir.“ Bunun kısa ve öz olarak ifadesi: „Ya Hak, ya Muhammet, ya Ali“. Aleviler için bu ifade; Allah, Muhammet ve Ali`nin ayrılmaz bütün olduklarının ifadesidir: Gülbenk dilinde bu inanç kısaca: „HakMuhammetAli“ Ya da “AllahMuhammetAli” dir. Bu „birleme“ Alevi inancının temelini oluşturur. Alevi birlemede dört anlam yüklüdür:

a. Tanrıya inanç: Aleviler Tanrının varlığına inanırlar. Onlar için Tanrı değişik ve onlarca adlarda anılır. *Tanrı, Allah, Hu, Hak, Hüda, Şah, Mevla, Ulu, Gerçek bunlardan sadece bir kaç tanesidir.* Tanrısallık görebilene her yerde görülür ve O inananlarca hissedilir. Yunus Emre “*Her kancaru bakar isem O`ldur gözüme görünen*” diye bu inancı dile getirmiştir. Tanrısallık, her şeyde vardır. Çünkü her şey Tanrı`dan gelmez. Her şeyde Tanrı vardır. Bu inanış Buyruk kitabında “sevgi” başlığında “*Tanrı inananlara yedi yüzle gözükür.*”² denilerek her şeyde “*Tanrı varlığına inanış*” dile getirilmiştir.

b. Muhammet`in peygamberliğine inanç: Muhammet Tanrının elçisidir. O Tanrı kelamını insanlara aktarmıştır. Buyruk kitabında bu konuda şöyle deniliyor: “*Muhammet göğün en yüksek katına erişti. Orada dostuna kavuştu. Onunla doksan bin söz konuştu. Bunun otuz bini Şeriat üzerine idi, insanlara indi. Kalan altmış bini ise Ali`de sırroldu.*”

c. Ali`nin Veli`liğine inanç: Ali, Muhammet gibi kutsal olarak yaşamıştır. Muhammet ile birlikte yaşamı ve söyledikleri ile insanlara Tanrıya giden yolu göstermiştir. Yukarıda belirtildiği gibi; Aleviler “Ali`nin Tanrı kelamına vakıf olduğu” inancını taşırlar.

d. HakMuhammetAli birliğine inanç: HakMuhammetAli birlikte anılırlar ve birlikte dile getirilir. Alevilerin inancına göre, Muhammet ve Ali Tanrı nurundan yaratılmışlardır ve bu nur/ışık tüm evreni aydınlatmakta/ bilgilendirmekte/ korumakta ve kollamaktadır.

Burada, hem cemlerdeki tevhit`i hem de HakMuhammetAli kavramını anlayabilmek için yaratılış inancını anımsamakta yarar var: “*Yüce Tanrı bütün yönleri, güneşleri, yıldızları ve gezegenleri yarattıktan sonra kendi varlığından yeşil bir umman yarattı. Bu ummana bir nazar eyledi ve ucu bacağı olmayan bir dalgalanmadan (hareketlenme) sonra ummandan bir inci meydana geldi. Tanrı bu inciyi aldı ve ikiye böldü. Bir parçası yeşil bir parçası beyaz bir ışık saçtı. Bu ışık parçalarını yeşil kubbeli bir kandile koydu. Yeşil ışık Muhammet`in beyaz ışık da Ali`nin ışığı idi. Bütün diğer “can” lar bu ışıklardan oluştu..*”³

Bu inanış sonucudur ki; Aleviler çoğu zaman kısa olarak “*aynı nurdanız*” ifadesini kullanırlar.

Yerde insan gökte melek yok iken

Kudretten bir nur indi süzüldü

Cümle mahluk kandildeki nur iken

Ayn Ali mim Muhammet yazıldı (Kul Himmet)

Alevi ibadetinin temelinde, Muhammet`i ve Ali`yi tanrı katında görmek ve üçünü birlikte anmak yatar.

² Buyruk, sevgi, sayfa 106

³ Mehmet Yaman, Erdebilli Şeyh Safi ve Buyruğu, Ufuk Matbaası, İstanbul, 1994

Diğer ozanların şiirlerinden “HakMuhammetAli” birlemesini dile getiren bir kaç örnek daha verelim:

*Sular yüzün vurur taştan taşlara
Çağlar yâ Muhammet, Ali çağırır*

Bu deyişte Pir Sultan Abdal, yeryüzünde her şeyin MuhammetAli`ye sevgisini dile getirdiği hissini /inancını dile getirir. O, tüm doğanın aynı inancı taşıdığını düşünür.

*Daima Fikrimde Zikrin Ya Muhammet Ya Ali
Gönlümün Evinde Şükriin Ya Muhammet Ya Ali
Tanıyamaz Kendi Özün Seni Yakın Bilmeyen
Alemin Ayinesinin Ya Muhammet Ya Ali (Pir Sultan Abdal)*

Bu deyişte ise Pir Sultan Abdal, alemin /evrenin yansımaları MuhammetAli`de ortaya çıktığını düşünür ve buna inanır.

*Hak Muhammet Ali üçü de nurdur
Birini alma sen üçü de birdir.
Onların koyduğu doğru bir yoldur
Danıştı Muhammet böyle der Ali (Hatayi)*

Burada Hatayi, HakMuhammetAli`nin ayrılmazlığına vurgu yapar.

Alevi ozanı Nesimi aşağıdaki nefesinde bu inancı şöyle dile getirir. Burada Hak`tan gelen nurun MuhammetAli nuru olduğu inancı dile getirilir:

*Gel aslım sorarsan ben bir niyazım
Sabır ilmi derler yerden gelirim.
Ve katre idim şimdi han oldum.
Arştaki kandilden nurdan gelirim.*

*Sual eylersen benim sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Yarattı Muhammet Ali nurundan
Hak ile Hak olan sırdan gelirim.
(Aşık Nesimi)*

Özetlersek; Hz. Muhammet, Hz. Ali, imamlar ve tüm diğer canlar, Tanrı`nın özelliklerini taşırlar. Bu inanış “Yeşil ışık Muhammet`in beyaz ışık da Ali`nin ışığı idi. Bütüün diğer “can” lar bu ışıklardan oluştu...” anlatımında ifade edilir. Bu nedenle de Aleviler tarihte “ışık tairesi” olarak da adlandırılmışlardır. Bu ışıklar (Alevi tabiri ile canlar) birlikte “ortak akıl” ı oluştururlar. Bu ortak akılda Muhammet-Alin`in yeri tartışılmazdır. Tüm insanlığın “ortak akı” Hakikat`in bir parçasıdır. Açığa çıkan (şu ana kadar bilinen) bilgi henüz bilinmeyen yanında çok küçük bir parçadır. Alevi inancında insan, akı ile bilinen hakikati kavramaya ve de bilinmeyi çözmeye çalışmaktadır. Böylelikle “insan akını” hakikatin bir parçası olarak kabul edilebilir. Ne demiş büyük Pirimiz Hacı Bektaş Veli: “Okunacak en büyük kitap insandır.”

Alevilerce, Hak/Allah var olan her şeyi kendisi ile birlikte yaratmıştır. Tanrı, yaratılışla kendi gizini açığa vurmamak istemiştir. *Hacı Bektaş Veli* 13. yüzyılda bu gizini insandaki görüntüsünü şöyle dile getirmiştir: “*Kainattaki cennetin insandaki mukabili gönüldür*”. Aleviler, Allah`a olan inançlarını, Tanrının onlara verdiği inandıkları sevgi/aşk ile dile getirir ve Tanrıya sevgi ile ulaşmaya çalışırlar. Yunus Emre bu sevgiyi en güzel dile getiren ve tadan bir bilge kişi olarak şöyle der:

*Yaradılanı severiz,
Yaradandan ötürü.
(Yunus Emre)*

Bu nedenle Buyruk kitabındaki tariflerde en az yedi çeşit sevgiden bahsedilir. Tanrı sevdiği insanlara yedi farklı varlıkta görülür.⁴ Aleviler „*Ancak insan-i kamil olan bu sevgiye ulaşır*“ derler. İnsan-i kamil olma yolu Alevilere MuhammetAli yolu olarak ve Dört Kapı Kırk Makam değerleri ile gösterilmiştir. MuhammetAli ve İmamlar kusursuz olarak yani; günahsız olarak doğup günahsız olarak yaşamışlardır ve Tanrıya kavuşmuşlardır.⁵ Onlar, Tanrının en çok aydınlattığı varlıklardı. Yaşamlarında Dört Kapı Kırk Makam`da tarif edilen, hakkaniyet, sevgi, sabır ve daha bir çok güzel değerleri gösterdiler ve uyguladılar. İnananlara, insan-ı kamil olmanın ne olduğunu gösterdiler. Bu nedenle Alevilerin tüm gülbenklerinde “*HakMuhammetAli*” yer almaktadır. Örneğin; “*HakMuhammetAli aşkına*”, “*Dileklerinizi HakMuhammetAli vere*”, “*MuhammetAli bereketini vere*” gibi. Bütün bunlar; Alevilerin “*HakMuhammetAli*”yi inançlarının merkezine aldıklarını gösterir.

Alevilerde genelinde şöyle bir Tanrı anlayışı vardır: “*Tanrı, insanın kendindedir. Tanrı yaratılan her şeyde vardır. O`nu can gözü ile görmek gerek. Annemiz ve babamız bizi sever. Biz de annemizi babamızı severiz. Tanrı kendi yarattıklarını sever. Bizi de Tanrı yarattı. Tanrı bizi de çok sever. Biz de O`nu anarak sevgimizi gösteririz.*”

Bunu dile getiren binlerce şiir, deyiş ve özdeyiş bulmak mümkündür:

Örneğin;

Tanrım, Tanrım, Tanrım güzel Tanrım

Ben seni her şeyde tanırım

Her yerde her zaman seni görürüm

Tanrım, Tanrım, Tanrım güzel Tanrım. (Bir anonim deyişten)

2. İnsandaki kutsal güce inanış:

Alevi inancına göre insan ve diğer yaratıklar Tanrının birer parçasıdır. Bu inanış sadece “can” için geçerlidir. Yani; “*Haktan geldik, Hakka gideceğiz.*” İnancı “can ya da bazen ruh” için söylenir. Vücut için ise “*Topraktan geldik, toprağa döneceğiz.*” denir. “*Cümlemizi var eyledi varından, Hak ile Hak olan sırdan gelirim.*” diyen Aşık Nesimi ve benzer bir çok Alevi ozanının eserlerinde “can” ile ilgili bu inanışı bulmak mümkündür. Tanrı, insanı ve diğer varlıkları yaratmıştır. Bu yaratılışta, insana yaratıcının özellikleri (nur`u) verilmiştir. Tanrısal kutsallık, bütün insanlara verilmiştir. Bu kutsallığa erişmek için insan akıl ile donatılmış ve böylece sorumluluk almıştır.

⁴ Buyruk, Hazırlayan Fuat Bozkurt, İstanbul 1982, Sayfa 106

⁵ Hakka yürüme konusu bu bölümün sonunda geniş olarak kele alınmıştır.

*Bir kandilden bir kandile atıldım
Turap oldum yeryüzüne saçıldım
Bir zaman Hak idim Hak ile kaldım
Gönlüme od düştü yandım da geldim (Hatayi)*

*Bilirim aslını nursun gevhersin
Bütün mevcudatta her şeyde varsın (Aşık Veysel)*

*Kuran yazılırken arş-ı Rahman'ın
Kudret katibinin elinde idim (Seyrani)*

Aleviler, Tevrat`ın *Tanrı insanı kendi suretinde yarattı*” insan tarifi ile Kuran`ın “*Biz ona şahdamarından daha yakınız*” ve “*Tanrı, insanı kendi ruhundan üfleyerek şekillendirmiştir*” insan tarifini benimsemiştir. Tanrının insanı kendi ruhundan üflediği, onu kendi özellikleri ile yani kutsallıkla donattığı görüşü, inancımızın temel taşıdır. İnsan bütün varlıkların en güzeli ve en gelişmişidir. İnsan sıradan bir yaratık değil; ruh ve akıl ile donatılmış bir varlıktır. O, kendi iradesi ile, kendisine ve diğer varlıklara bir anlam kazandıracak, Tanrı ile ilişki kurabilecek ve bu ilişkiyi koruyabilecek özellikte bir varlıktır.

Bu inanış, hem kadınlar hem de erkekler için ve sadece Aleviler için değil tüm insanlar için geçerlidir. Dindar olsun dinsiz olsun her can inancımıza göre; Tanrıdan birer parçadırlar. Tanrı görünmek isteyerek, ortaya çıkmak için insanı yaratmıştır. Tanrı adil, yani hakkaniyetlidir. Bu nedenle O`nun , herkesi eşit değerinde yarattığına inancımız tamdır.

Günlük yaşamda insanların eşitliğini kabullenmemiz ve korumamız, bu inanıştan kaynaklanmaktadır.

Parantez açarak hatırlatalım: Dünyadaki eşitsizliklerin sorumlusu “kader” e yani Tanrının adaletsizliğine yorumlanamaz. Eşitsizlikler, sömürü, baskı ve savaşlar, insanların ve onların oluşturdukları sistemlerin (devlet, grup, aşiret, ağa v.s.) kendilerine –nefs ve hırslarına hakim olamadıklarındandır.

Öğretimizden, insandaki kutsal güce inanışı vurgulayan bir kaç örnek daha verelim: Buyruk`ta “*72 millete bir nazarla bak, bütün insanları bir say, onlara saygı göster*“ (4.kapı, 1.makam) denir.

İnsan-ı kamil olma yolunda ulaşılan olgunluk “*hakikat kardeşliği; Hakkı insanda, insanı hakta görmek, ehl-i Hak ve ustad-ı kamile sevgi göstermekle olur.*” şeklinde tarif edilir.⁶

Hz. Muhammet: *Allah, Adem`i kendi suretinde yarattı. Allah`ın ilk yarattığı şey, benim ve Ali`nin nurudur. Biz aynı nurdanız.* “demiştir. Yine Hz. Muhammet`in söylediğine inanılan “*Ben ve Ali, Adem yaratılmadan ondört bin yıl önce Allah`ın ye-i kudretinde bir nur idik*” hadisini; Sıdkı⁷ kendini “can” olarak geniş anlamda “*insanoğlu*” anlamında şöyle dile getirir:

⁶ Buyruk sayfa 70.

⁷ Ali Ekber Çiçek`in çok bilinen “Haydar Haydar” adlı bu ölümsüz bestesinde Alevilerde yaygın olan yaratılış inancı anlatılır.

*Ondörtbin yıl gezdim pervanelikte,
Sıtkı ismin duydum divanelikte.
İçtim şarabını mestanelikte,
Kırkların Cemi`nde dara düş oldum.*

Hız. Ali : “Görmesem tanımasam Tanrıya tapar mıyım ?” ifadesi ile Tanrıya olan yakınlığını dile getirir.

İmam Cafer: “İnsan, Tanrının kudret eli ile kaleme aldığı kitaptır. Hikmet ile bina ettiği mabettir.” Burada “mabet” kavramı saygı gösterilen varlık anlamındadır. Büyük Pirimiz Hacı Bektaş Veli “Okunacak en büyük kitap, insandır.” Özdeyisi ile aynı yönde insanın kutsallığını dile getirmiştir.

Alevilere göre “insan kalbi Tanrı`nın evi”dir. “İnsan, gerçek kibledir”. Aleviler Allah’tan korkmazlar. Onlar Allah’ı severler. Allah’a güvenirlere. Kuran’daki şu ayet bu konuda açıktır: „Tanrıya güvenen kimseye, O yeter “⁸.

Yunus Emre insana ve ondaki “can” a şöyle bir değer biçmektedir:

*Bu tilsımı bağlayan,
Türlü dilde söyleyen
Yere göğe sığmayan,
Sıgmış bu can içine
Halk içinde dirlik düzen
Dört kitabı doğru yazan
Ak üstüne kara dizen
Ol yazdığı Kuran benim*

Aleviler tarafından; kutsallığın ve “kutsal mekan”ın doğrudan insanla bağlantılı olduğunu dile getirmek için anlatılan fıkra ve anekdotlarda, insanın olduğu mekanlar kutsallaşabilir, insanın olmadığı mekanlarda kutsallık aranmaz. Buna göre; cem evi bina olarak bir kutsallık taşımaz; içinde cem yapılırken o mekan kutsallaşır.⁹

Aleviler tarihlerinde sürekli resimlerle “Tanrı kelamı, insan yüzünde zuhur eder.” inancını dile getirmek için Tanrı kelamından oluşan resimler (insan başı, kuş, insan vücudu, deve gibi) çizmişlerdir.

*Çeşmelerden bardağın
Doldurmadan kor isen,
Bin yıl dahi beklesen
Kendi dolası değil”
Yunus Emre*

3. İnsan olma (insan-ı kâmil) sürecine yani olgunlaşmaya inanış (insanın Tanrılaşması)

Alevilikte insan olmaya yani kamil insan olma sürecine inanılır. İnancımıza göre, insanlar kendilerinde var olduğuna inandıkları Tanrısal kutsallığı, Alevi ibadeti yoluyla keşfedebilirler. Her insanda Tanrısal kutsallık (can) olmasına karşın,

⁸ Talak suresi 3. Ayet

⁹ Bu konuda, Alevi dedesi Halil Öztoprak’a atfedilen bir fıkra vardır. Bir gün Halil Öztoprak’a bir cami hocası sorar: “Her inancın kutsal mekanı var; örneğin Sünnilerin camisi, Hıristiyanların kilisesi ve Musevilerin havrası var. Alevilerin nesi var?” Halil Öztoprak “Alevice” bir cevap verir: “Hoca efendi; bunlardan geriye kalan ve insanın ulaştığı her yer bizimdir.”

inancımıza göre bir çok kişi bu kutsallığı kaybetmiştir ve bu nedenle de kutsallığa ulaşamaz.

İnsan olmanın Alevilikteki yolu, “*Dört kapı, Kırk makam*”ı özü ve sözü ile gerçekleştirmekten geçer.

Gir semaha bile oyna,

Silinsin açılısın ayna

Kırk yıl kazanda dur, kayna

Daha çiğ bu ten dediler (Hatai, ölm. 1524)

“4 kapı, 40 makam”dan geçen ve özü ile sözünü birleyen “can” –içindeki kutsal gücü fark eden kişi- sonunda şöyle seslenir.

İnsan insan derler idi

İnsan nedir şimdi bildim

Can, can diye söyler idi

Bu can nedir şimdi bildim (Muhittin Abdal)

Aleviler arasında řu üç kötülük (hırs, nefis ve tamah) insan-ı kamil olmanın önündeki önemli engellerdir. Bunları yenebilmek için, insanın bir öncüye, rehberine ve pire ihtiyacı vardır. İşte bu, insan-ı kamil olma sürecinin başlangıcıdır. Pir Sultan Abdal aşğıdaki deyişinde insanın nefisini şeytana benzetir. Bunun “*Hak sevdası*” sayesinde yok edilebileceğini belirtir.

Kişi halden anlayınca

Hakikati dinleyince

Üstüne yol uğrayınca

Ayrılmayıp duran gelsin

Koyup dünya davasını

Hakka verip sevdasını

Doğrularıp öz nefsin

Şeytanı öldüren gelsin

Alevi ibadeti (*cem, yakarış, muhabbet, gülbenk*), kamil insan (olgun insan) olabilmek için yapılır, Kuran`da yazılı cenneti kazanmak ya da cehennemden kurtulmak için değil. İnsan olma yolunda, kul hakkı yememek, hoşgörüyü pekiştirmek ve yardımlaşmak için ibadet ederiz. Sonuç olarak; kendimizle, çevremizle, toplumla ve Tanrı ile hoşnutluk yanı rızalık kazanmak için ibadet ederiz.¹⁰

Alevi anlayışına göre, insan tek tek özgür bir varlık olarak, kendi nefisine (egosunu) – ki nefis ayakta kalabilmek için verilen yaşam mücadelesinin sonucunda ortaya çıkmaktadır- hakim olmakla sorumludur. Daha ileri safhada amaç, nefisini yenmek ve Tanrı sevgisi ile donanmaktır. Allah sevgisi, insanları ve diğer varlıkları sevmeyi gerektirir. Tanrı sevgisine ulaşmak, korku, nefis ve hırs gibi yüklerden arınmakla mümkündür. Bu arınmaya „ölmeden önce ölmek“ de denir. Bu nedenle, insanlara ve tabiata yönelik haksızlık, yalan dolan, hırs ve inat gibi kötülüklerle mücadele etmek, Alevilerin yaşamsal amaçlarındanr. Bundan amaç, mutluluğa ulaşmanın yolunun nefsi yenmekten geçtiğini kavramaktır. Alevilikteki prensip; canlarla birlik olmadan, Tanrıya ulaşılmaz ve Tanrı ile birlik olmadan insanlarla birlik oluşturulamaz. Tanrıya

¹⁰ Buyruk, rıza, sayfa 101

yöneliş ancak MuhammetAli`ye yönelmekle ve onları sevmekle olasıdır; çünkü HakMuhammetAli ayrılmaz bir kutsal bütündürler.

Alevi ibadeti; bu sorumluluğun bilinci ile yaşayan ve kendi kutsallığını fark etmeye çalışan bir insan tipini –hep birlikte- yaratmak içindir. Yoksa, Alevi ibadeti tek tek kişilerin cenneti kazanmaları ya da cehennemden kurtulmaları için değildir. Alevi ibadeti; Tanrının buyruğu olan “*bana kul hakkı ile gelmeyin, kendi aranızda haksızlıkları hal(yok) edin*” inancı ile hareket ederek, her yaptığından kendisinin sorumlu olduğu bir insan tipini amaçlar. Bu nedenle, Alevilik; yaptıklarının sorumluluğunu kendinden başkasına yükleyen;

- örneğin zinada “*erkeği tahrik ediyor*” düşüncesi ile kadınlara,
- ya da Sivas Katliamında “*Peygambere hakaret etti.*” gerekçesi ile “Aziz Nesin`e,
- hiç bir dış etken bulamazsa “*Kaderim buymuş, Allah bana bu alınyazısını yazmış.*” diyerek Tanrıya havale eden Şeriat tipi insanı “*ham insan ya da Şeriat insanı*” olarak algılar ve reddeder.

Hak'tan inen şerbeti / içtik Elhamdülillah
Şol kudret denizini / geçtik Elhamdülillah

Kuru idik yaş olduk / ayak idik baş olduk
Kanatlandık kuş olduk / uçtuk Elhamdülillah

Vardığımız illere / şol safa gönüllere
Halka Taptuk manisini / saçtık Elhamdülillah

Beri gel barışalım / yad isen bilişelim
Atımız eyerlendi / eştik Elhamdülillah

Derildik pınar olduk / irkildik ırmak olduk
Aktık denize daldık / taşttık Elhamdülillah

Taptuk'un tapusunda / kul olduk kapusunda
Yunus miskin çiğ idik / piştik Elhamdülillah

Yunus Emre yukarıdaki şiirinde Tabduk Emre dergahında kırk yıl hizmet ettikten sonra olgunlaşmasını (hakikate ulaşmasını) dile getirmektedir.

Yukarıda belirtilen Tanrısal kutsallığı, insanlar Alevi ibadeti yoluyla örneğin cem ibadetine, 48 Perşembe muhabbetlerinde, musahiplik sisteminde, pir-rehber ve talip ilişkilerinde ve kendi kendisi ile çalışarak ulaşmayı amaçlar. Bunun adı sonuçta En-el Hak`tır. “*Ben Tanrısal özelliğimi buldum.*” anlamındadır. Bunu ilk defa dışa vuran kişi Hallac-ı Mansur olmuştur. Ancak Hallac-ı Mansur; bu inancını anlamak istemeyen Şeriat`ın temsilcileri tarafından Bağdat`ta 922 yılında öldürülmüştür. Aleviler Hallac-ı Mansur`u cemlerinin ortasına almışlar “dar-ı mansur” adı ile bir çeşit Hallac-ı Mansur medyanı açmışlardır.

Aleviler; diğer inançlardan insanların da kendi yolları ile “hakikati” bulabileceklerini kabul ederler ve inanırlar. Buna en tipik örnek; Mevlana Celaleddin Rumi (1207-1273)`dir. Mevlana büyük bir Sünni alim ve din adamı olduktan sonra; yola devam etmiş ve sonunda “tanrısal aşkı” bulmuş ve dile getirmiştir. Muhabbet yoldaşı Şems,

Mevlana`ya yön vererek ondaki cevherin ateşlenmesine aracı olmuştur. Bunu Mevlana şöyle dile getirmiştir:

*Beri gel, daha beri, daha beri.
Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?
Bu hır güür, bu savaş nereye dek?
Sen bensin işte, ben benim işte.*

*Zengin yoksulu hor görür, ne diye?
Sağ soluna yan bakar, ne diye?
İkisi de senin elin, ikisi de,
Peki, kutlu ne, kutsuz ne?*

*Şu beş duyudan, altı yönden
Varını yoğunu birliğe çek, birliğe.
Kendine gel, benlikten çık, uzak dur,
İnsanlara katıl, insanlara,
İnsanlarla bir ol.
İnsanlarla bir oldun mu bir madensin, bir ulu deniz.
Kendinde kaldın mı bir damlasın, bir dane.*

Zamanımızda Mevlana; Sünni kurumları tarafından daha çok folklore ve turizme destek vermesi için tanıtılır. Ne yazık ki; geçerli resmi Sünni öğretilerde Mevlana`ya yer verilmez.

Katolik dünyasında *Hildegard von Bingen* (1098-1179) ve *Meister Eckhart* (1260 - 1328) ve daha niceleri kendi öğretileri üzerinde hakikate ermiş insanlar olarak yaşamışlardır. Hildegard von Bingen insan olmaya yönelik olarak yaklaşık şunu söylüyor: “*Sen, sen ol, ama önce insan ol*”¹¹

Her insanın yaratılıştan kendisinde tanrısal kutsallık olmasına ve bu kutsallığa ulaşma olanağı olmasına karşın; dünya yaşamında milyonlarca kişi bu kutsallığa ulaşamaz. Ve çok insan bu özelliklerini karaltmışlardır.

Alevi inancı, o inancın mensuplarına insan-ı kamil olmak için güç ve umut verir. Sefil Selimi bu güçle şöyle coşmaktadır:

*Meleklerle emir veren, yön veren
İlim veren, teknik veren fen veren
İyi huya kötü huya kan veren
Kendimi kendimden koruyorum hey*

*Her kişi yutamaz bu hazır lopu
Kırk hopa karşılık çektim bu hopu
Sefil Selimi`niz aşkın sır küpü
Aşıklık ne demek soruyorum hey...*

---

¹¹ Bu sözün orijinali Almancadır: „Werde, was du bist. Mensch werde Mensch“

Alevi etiği *Dört Kapı Kırk Makam*¹²; insanın insanlaşması için gerekli değerlerden ve ibadetlerden oluşur. Cemlerdeki gülbenkler incelendiğinde; tüm ibadetlerin insanı korumaya ve onu olgunlaştırmaya, kısacası onun “*güruh-u naci*”ye¹³ dahil olması amacına yöneliktir. Yani; cemlerdeki ibadet insan içindir. Örneklersek; “*Erenlerin kerameti üzerinize ola, Hak MuhammetAli yardımcınız ola, gam keder vermeye. İncinen varsa dile gelsin. Bizde hakkı olan varsa, hakkını talep etsin. Ne kimsenin hakkına geçeriz, ne de hakkımızdan geçeriz. Herkes razı ise sağındaki ile görüşsün (niyaz etsin)*”. Görüldüğü gibi; cemlerde toplu ibadet, toplu niyaz ve toplu kurtuluş umudu var. Bunun dışında herkes; kendi sorumluluğunu taşıyor ve kendi nefsinin yenmeye çalışıyor. Bu uzun bir süreç ve olgunlaşma devridir. Yunus Emre gibi bir bilge; 40 yıllık bir “pişme” döneminden sonra bir olgun insanın özelliklerini şöyle dile getirmiştir.

*Çalış kazan ye yedir
Bir gönül ele getir
Bin Kâbe'den yeğrekdir
Bir gönül ziyareti*

Sen sana ne sanırsan

Ayruğa da onu san

Dört kitabın manası

Budur eğer var ise (Yunus Emre)

İnsan olma sürecinde akıl ve sevgi ile gidilen yol; en doğru ve verimli yoldur. Akıl; Tanrının bize verdiği en değerli hazinemizdir. Bu konuda bize yol gösteren o kadar çok güzel söz vardır ki; burada sadece iki örnek verelim.

Hz. Muhammet söyle demiştir: „Bir dakika düşünmek yetmiş yıl ibadetten daha hayırlıdır.“

Hz. Ali şu çok bilinen sözü ile aklın ve bilginin değerine vurgu yapmıştır: „Bana bir harf öğretenin kölesi olurum.“

Bu bölümü kendini tanıma konusunda bize yol gösteren şu bilge sözle bitirelim:

Keramet baştadır tacda değildir

Hararet nardadır sacda değildir

Her ne arar isen kendinde ara

Kudüs`te Mekke`de Hac`da değildir.

(Kaygusuz Abdal)

Özetlersek; Hz. Muhammet, Hz. Ali, imamlar ve tüm diğer canlar, Tanrı'nın özelliklerini taşırlar. Bu inanış “*Yeşil ışık Muhammet`in beyaz ışık da Ali`nin ışığı idi. Bütün diğer “can” lar bu ışıklardan oluştu...*” anlatımında ifade edilir. Bu ışıklar (Alevi tabiri ile canlar) birlikte “ortak akıl” ı oluştururlar. Bu ortak akılda Muhammet-Alin`in yeri tartışılmazdır. Tüm insanlığın “ortak aklı” Hakikat`in bir parçasıdır. Açığa çıkan (şu ana kadar bilinen) bilgi henüz bilinmeyen yanında çok küçük bir parçadır.

¹² Dört Kapı Kırk Makam kitabının sonuna „Alevilik Dersleri Ders Programı`ndan alınarak konulmuştur. Ayrıca 3.5.3 Batın Geleneği: Gerçeğe Giden Yol bölümüne bakınız.

¹³ Güruh-u naci: kurtarılmış topluluk olarak MuhammetAli`nin, On iki imamların, erenlerin ve evliyaların dahil olduğu günahsız topluluk. Alevi insanının gönlünden geçen, arınarak ve yaptığı iyiliklerle bu topluluğa erişmektedir.

Alevi inancında insan, akli ile bilinen Hakikati kavramaya ve de bilinmeyi çözmeye çalışmaktadır. Böylelikle “*insan akli*” hakikatin bir parçası olarak kabul edilebilir.

4. *Canların Ölmezliđi (İnsanın ölümsüzlüğü):*

Alevi inancına göre insan; *ten*¹⁴ ve *candan* oluşur. Alevilik anlayışında bir insanın bir vücudu ve bir canı vardır. Vücut ve can bir insanı oluştururlar, bunlardan biri olmadan insan olunmaz. Her ikisi de gelişmeye uygundur. Ten döllenmeyle oluşur ve belirli yaşam koşulları yerine gelirse gelişir, doğar, büyür ve biyolojik olarak ölür. “*Canın yongası ten*” yani vücut için, uygun çevre ve yaşam koşulları gerekir. Bu yüzden de, Aleviler çevre temizliğine ve doğaya önem verirler, vermelidirler. Vücut (ten); hava, su ve yiyeceklerle gelişir, yaşar ve normal beslenme ve yaşam koşullarında belirli bir zaman sonra (yaklaşık 80 yıl) canlılık özelliğini kaybeder. Burada dört ana nesne olan; *toprak, hava, su ve ateş* vücudu oluşturan Alevi büyüklerinin dile getirdikleri maddelerdir. Vücut için “*topraktan geldik toprağa gideceğiz.*” Sözü kullanılır. Bu nedenle Alevilikte, insanların yaşam kaynağı olan doğayı korumak ve geliştirmek bir görevdir ve ibadetin bir parçasıdır. Vücut –Alevi tabiri ile „ten“- belirli bir zaman sonra ölürken can ölümsüzdür. Can, nefisten ve korkudan (yok olma korkusu) arındıkça gelişir ve sürekli gelişmeye açıktır. Daha önce belirtildiği gibi can, Tanrının insana kendi özelliğinden bahşettiği sonsuz ve ölümsüz bir hediye (vergi)dir. Sünni kaynaklar; Allahü teala`nın bir hadise göre Hz. Peygamber için "Sen olmasaydın, hiç bir şeyi yaratmazdım" buyurduğunu ve "Muhammet Aleyhisselam, dünya yaratıldığı günden, kıyamet kopuncaya kadar gelmiş ve gelecek bütün varlıkların her bakımdan en üstünüdür" değişmez hükmünün konulduğunu belirtirler. “*Sen olmasaydın hiç bir şeyi yaratmazdım*” hadisini ciddiye alırsak; Tanrı`nın önce Hz. Muhammet`i yarattığına inanmamız gerekir. Bu da Alevi inancındaki “canların ölmezliği” ni desteklemektedir. Alevi inancına göre en başta Hz. Muhammet ve Ali`nin canları sadece tarihteki cisimleri ile değil “*nurdan bir parça olarak*” yaratılışla birlikte var olmuşlardır. Mirac`a giden de Muhammet`in vücudu değil ruhu yani canı`dır. Bu bağlamda “*canların ölmezliği inancı*” bir çok olayı açıklamak ve kavramak için başvurulabilecek kaynak oluşturur. Öte yandan buna çelişkili olarak aynı Sünni kaynaklar; “canların ölmezliği” inancı ile alay ederek, bunu “*din dışı*” sayarlar.

Alevi ozanları ve yol göstericileri ise “canların ölmezliğini” eserlerinde sürekli işlemişlerdir:

*Katre idim ummanlara karıştım
Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir
Alemleri kaç devredip dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir*

....

*Dünyayı dolaştım hep kara batacak
Görmedim bir karar, bilmedim durak
Üstümü kaç örttü bu kara toprak
Kaç serildim, kaç dirildim kim bilir
Aşık Gufrani*

¹⁴ Burada „ten“ kavramı biyolojik vücut için kullanılmıştır. *Deri* anlamındaki *ten* anlaşılmalıdır.

*Hangi taşı kaldırırsam anamla babam
Hangi dala uzansam hısımla akrabam
Ne güzel dünya bu, iyi ki geldim.
Ruhi Su*

*Halk içinde dirlik düzen
Dört kitabı doğru yazan
Ak üstüne kara dizen
Ol yazdığı Kuran benim*

*Yunus değil bunu diyen
Kendiliğidir söyleyen
Mutlak kafir inanmayan
Evvel ahir zaman benim
Yunus Emre*

Can, insan hakikate ulaşınca kadar gelişir. Hakikate ulaşan can Tanrısına kavuşmuş olur. Buna da “Hakka Yürümek” ya da “Haktan geldik Hakka döneceğiz” denmiştir. Örneğin; “*Canlar canını buldum, bu canım yağma olsun.*” diyen Yunus Emre son mertebede kendi canını terk etmek istemiştir.

Canın ölümsüzlüğü inancını dikkate almadan, Aleviliği ve Alevi ibadetini anlamak mümkün değildir. Bu inanca sahip olanlara;

- Ali deve sırtındaki tabutunu çeken deveci olarak,
- Hacı Bektaş Veli güvercin donunda Anadolu`ya gelen kurtarıcı olarak,
- Pir Sultan Abdal asıldıktan sonra aynı anda beş ayrı mevkide görülürler.¹⁵

• ¹⁵ Hz . Ali`nin Anadolu Aleviliğinin`de çok üstün bir yeri vardır. Onun bir çok donda tekrar geldiğinin kanıtı kendi cenazesini kaldırmasıdır. Aleviler arasındaki anlatıma ve inanca göre:

Hz Ali yaralandıktan 3 gün sonra şehit olur. Ölmeden önce vasiyet eder: “*Ben ölünce bir Arap gelip beni devesinin üstündeki tabuta koyup götüreceksin, sakın ona kimse karışmasın*” der. Hz. Ali öldüğü zaman bir Arap gelip devesine cenazeyi tabutla yükler ve götürür. Oğlu Hasan, Ali`nin vasiyetini tutmayıp Hüseyin`in de ısrarlarını dinlemeyip deveyle cenazeyi götüren adamın peşinden gider. Yüzündeki peçeyi açar, açtığı anda Arabın, Hz. Ali`nin kendisi olduğunu görür, tabuta bakar tabuttaki de Ali`dir. O sırada deve dile gelir ve “*Ben size deveyi takip etmeyin demedim mi?*” diye söyleyince; devenin de Hz. Ali olduğunu anlarlar.

Hatayi`nin, bu olayla ilgili dörtlüğü şöyledir:

Ali`dir cesedin kendisi yuyan

Yuyup kefeniyle tabuta koyan

Ali`dir devesin kendisi yeden

Hak ile Hak olan aslan Ali`dir.

- **Firdevsi-i Tavil; 2. Bayezit`in isteği üzerine yazdığı** Vilayetname`de; Hacı Bektaş`ın güvercin donuna girişini şöyle anlatır: Hacı Bektaş Veli, Rum sınırına gelince yolunun çevrildiğini görür, 'Bismillah ve billah' (!) deyip, sıçrayarak, ulu arşın tavanına yetişir. Melekler, elifi taçla karşılarlar Hacı Bektaş`ı. Hacı Bektaş Veli bir güvercin şekline girip, uçarak Sulucakarahöyük'e inmeyi başarır ve bir taşın üstüne konar. Erenler telaşlanır ve Hacı Bektaş Veli'nin Rum ülkesine girdiğini anlarlar, Yolunu kesemediklerini düşünürler. Karar alırlar: Hacı Doğrul şahin donuna girip uçar. Sulucakarahöyük'te, bir taş üstünde güvercin donunda Hacı Bektaş Veli'yi bulur. Süzülüp üstüne inerken, Hacı Bektaş don değiştirir ve insan şekline döner, elini uzatır, şahin donundaki ereni tutup boğazını sıkarak, Hacı Doğrul'un aklı başından gider. Sonra aklı başına gelince görür ki; karşısındaki kişi Hacı Bektaş Veli`dir, yanına gidip peymançeye durur ve özür diler. Hacı Bektaş Veli'ye, 'Kem bizden, kerem sizden' der. Hacı Bektaş Veli, 'Ey Doğrul, er, erin üstüne böyle gelmez. Siz, bize zalim kılığında geldiniz, biz size mazlum kılığında; eğer güvercininden daha mazlum bir yaratık bulsaydık onun donunda gelirdik' der.

- Onlar Hakka yürüyen annesinin canını, kızında görür ya da erken kaybettiği oğlunu –canın ölmezliğine inandığı için- rüyasında başka bir diyardaki yeni doğan çocukta bulur.
- Bu inancın sonucudur ki; Hakka yürüyenlerin adları yeni doğan çocuklara ad olarak verilir.

Tüm büyük ozanlarımız gibi, Köln`de Hakka Yürüyen Mahsuni Şerif de ölmezliğini şöyle dile getirmiştir:

Ben Mehdi değilim amma erenler

Bugün ölür yarın yine gelirim.

Ya bir ceylan canda ya bir çiçekte

Değişerek başka sene yine gelirim.

Bu inanışa göre Aleviler; her canın başlangıçta yaratıldığına ve vücuttan vücuda geçerek yeni kişiliklerde yaşam bulduklarına inanırlar. Hatta bazı yörelerde Alevilerin; bir insana geçmeyi hak etmemiş canların hayvana, bitkiye geçebildiklerine inandıkları da görülür.

Yeni doğan çocuklara Hakka yürüyenlerin adlarının verilmesi, Alevilerde bu inancın köklü bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

Aleviler; Hakka yürüyenlerin yakınlarını; bu inançtan çıkarak şöyle teskin ederler:

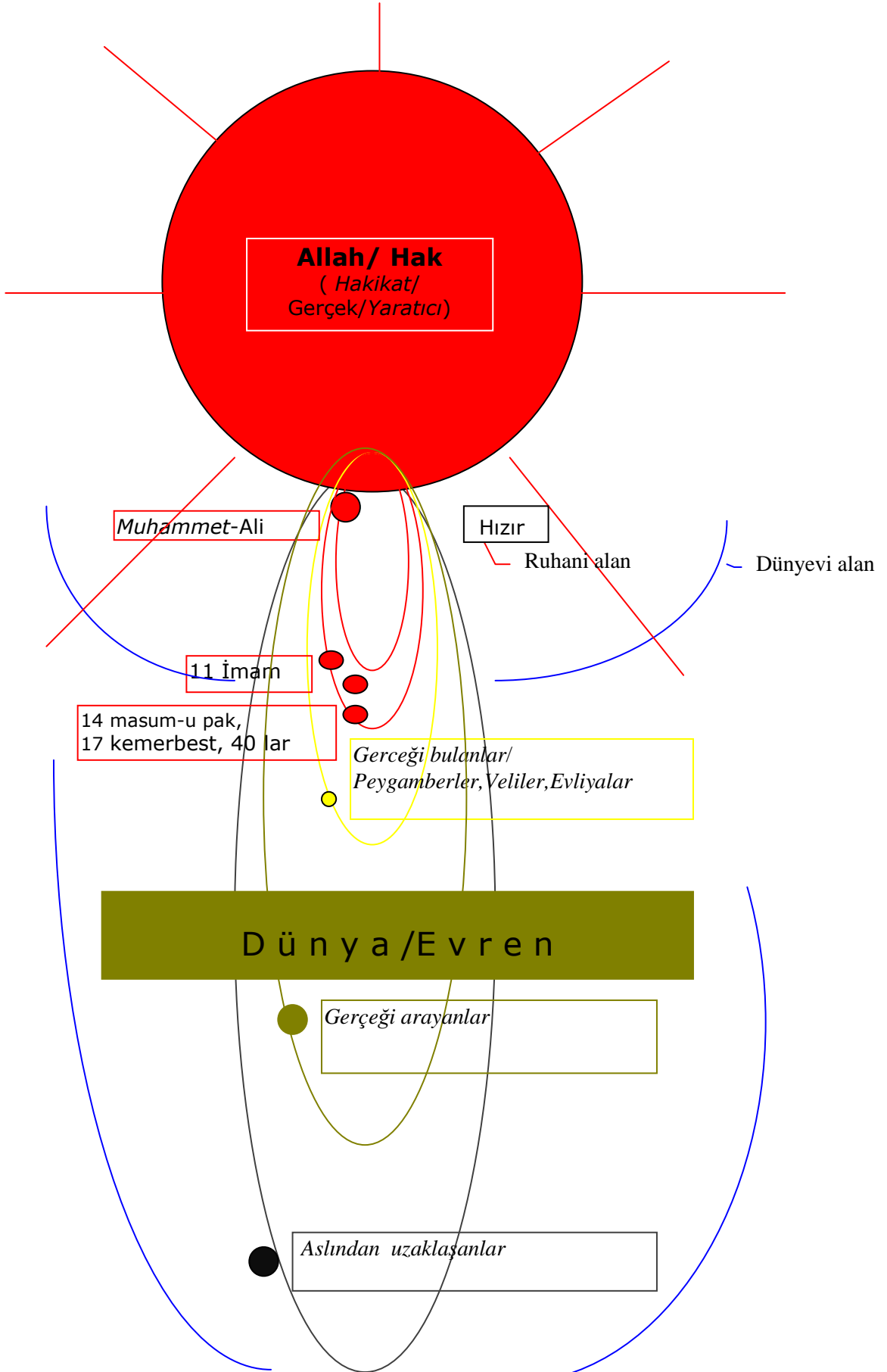
“Üzülme; o, ölmediki; yeniden aramıza gelecek. Nefsini yenmiş, iyilikler yapmış, kul hakkı yememiş bir insan, yeni bir bedende can bulur”. Hakka yürüyen canın yeniden dünyaya gelmesini kolaylaştırmak için; 40 yemeği verilir. Bu yemekte Hakka yürüyen canın kul hakkı yemediğini; en başta varsa musahipi olmak üzere tüm katılanlar onaylar ve “rıızalık” verirler. Herhangi bir borcu /vereceği varsa, akrabaları alacaklıları bulurlar ve borcunu kapatırlar. Tüm bunlardan amaç; Hakk`a yürüyen canın üzerinden “kul hakkı”nı kaldırmak ve onu bu türlü yüklerden kurtarmaktır. Artık unutulmaya başlamış “*mezar kaldırma*” erkanının amacı da, aynı inançtan kaynaklanmaktadır.

İlkbaharda Hakka yürüyen canın mezarı ziyaret edilir, Hakka yürüyen canın kurtulması için kurban kesilir, birlikte rıızalık içinde yemek yenilir; doğanın canlanması gibi; o canın da yeniden dünyaya gelmesi için dua edilir.

Pir Sultan Abdal`ın , Sivas`ta asıldığını duyanlar inanmazlar ve bir çoğu Pir Sultan`ı daha yeni canlı olarak gördüklerini belirtirler. Pir Sultan`ın sevenleri tarafından aynı anda yedi ayrı yerde görüldüğü rivayeti dolaşmaya başlar.

Alevilerde Hak Muhammed Ali ve insan olma inancı

HakMuhammetAli ve İnsan olma inancı şeması ile ilgili açıklamalar:

Alevi inancının temellerini bir grafikte canlandırmaya çalışalım. Tanrının büyüklüğünü sınırlamanın mümkün olmadığı bilinci ile hareket ederek sembolik olarak Tanrı gücünü/ Hakikati ulu bir nur/ ışık olarak düşünelim:

Bir nur/ışık olarak Hak/Allah vardır ve evrendeki kutsal gücün kaynağıdır. Bu kaynak her tarafı kaplamış sonsuz bir enerji ve hakikat ışığı olarak düşünülebilir.

Fark ettiğimiz ne varsa her şey bu ışıktan yani, Allah/Hak`tan'dır.

MuhammetAli, Hak`tan bir nur parçasıdır, ayrılmazlar. Onlar kutsaldırlar. Bu nedenle grafikte kutsal güce /hakikate bitişik olarak gösterilmişlerdir.

11 imam, 14 masum-u paklar 17 kemerbestler ve ve 40 lar da gühahsızdırlar ve kutsal güce yakın olmuşlardır.

Hızır Aleviler için koruyucu ve yardımcıdır. Aleviler Hızır`a güvenirlir ve O`nu her zaman anarlar.

Her dinden ve inanıştan tüm peygamberler, evliyalar, kutsal kişilikler çok kısa zamanda kutsal özelliklerini kavramışlardır.

Ölüm sadece vücut için geçerlidir, ama “can”ın varlığı devamlıdır.

Her insanda ve her yaratılarda bir kutsal güç vardır.

Enerjinin yok olmadığı gibi; bir kere yaratılan da yok olmaz, kalıcıdır. O değişik bedenlerde varlığını göstermeye devam eder.

İnsan –kadın ya da erkek-, Alevi ya da Hıristiyan ya da inançsız- Tanrı`nın yarattığı en güzel ve en mükemmel yaratılmış varlıktır.

İnsan kendi aklı ile kendi kutsal gücünü keşfedebilir. Bu süreç “gerçeği arayanlarda” kısa sürebilir. Bir karşılaşma, bir kaza ya da bir afet sonucu, kişi görüşlerinde tam bir başkalaşım yaşayabilir. Bir kitap ya da kendi kendine çalışma ile –örneğin inzivaya çekilerek- insanlar içlerindeki *kutsal gerçeği* keşfedebilirler.

Aslından uzaklaşan ve Tanrı`yı ret edenler yine de Aleviler için eşit düzeyde insandırlar.

Aleviler, bu kişilerin de er ya da geç; bu yaşamda ya da başka bir yaşamda *gerçeği* bulacaklarına inanırlar. Bu inanış, Tanrı`nın tüm insanları eşit değerle yarattığı inancından kaynaklanmaktadır.

İnsan canı (ruhu da denebilir) zamandan bağımsız olarak vardır: Can kutsal güçten uzaklaşabilir. Grafikte belirtilen canın yeri, yaşam çizgisi değildir. Eğrilerdeki canın yeri, kutsal güce yakınlık ya da uzaklığı belirler.

İnsan kendi marifeti (aklı, bilgisi ve deneyimi) ile kendi kutsal gücünü arar ve bulabilir. O, kutsal güce olan uzaklığını bu şekilde azaltır. Ana amaç, kutsal güç ile bütünleşmektir. (Alevi ibadetinin amacı da Tanrı`ya yakın olmak, tevhide ulaşmaktır.)

Kutsal güce giden yol (ya da kendi kutsal gücüne ulaşmanın yolu) insanlara hem Alevilik`te, hem de diğer inançlarda gösterilmiştir. Bunun gerçekleşmesi insanın kendi elindedir.

Mürşit/rehber bu konuda sadece yolu anlamaya yardımcı olur. Yolda yürümek her kişinin kendi görevidir.

Her insan bu grafikte kendi yerini, ancak kendisi belirleyebilir. Hakikate uzaklık Ya da yakınlık, kişinin insan-ı kamil olma yolundaki kat ettiği yola göre değişir.